

Övergripande karaktärsdrag

Landskapsbild

Området består av ett sprickdalslandskap med långsträckta öst-västliga dalgångar omgivna av bergsryggar. Mellan Hammarbyhöjden och Hammarby Sjöstad ligger ett skogsbeklätt bergparti med en kraftfull förkastningsbrant mot norr. Genom områdets norra del går också ett antal sluttningar eller raviner i nordsydlig riktning. Hammarbybacken är en konstgjord landform som är markant högre än omgivande terräng. I de låglänta stråken löper ofta viktiga större kommunikationsstråk med gator och tunnelbana eller småskaliga entrévägar till exempelvis Nackareservatet och Lilla Sickla.

Nytorps Gärde och dess förlängning mot Kärrtorps IP utgör ett större sammanhängande dalstråk, som även har en utlöpare norrut mot Hammarbyhöjdens IP. Parker och idrottsplatser som har placerats i dalstråken har gjort att öppna ytor med stor rymd har kunnat sparas, vilket i övrigt är ovanligt i stadsbilden.

Med utgångspunkt från Gullmarsplan utgör ett dalstråk gräns mellan norra delen av Blåsutområdet och Hammarbyhöjden vid Skärmarbrink. Stråket leder vidare österut mot Björkhagen och Nackareservatet. Tunnelbanans sträckning följer dalbotten och dockar an mot angränsande höjdparter längs dalens slänter. I Hammarbyhöjden ligger spåren upphöjda på en vall som visuellt delar av stadsdelen, medan den vid Björkhagen löper på bro över dalrummen.

Parallellt med Nynäsvägen löper resterna av Stockholmsåsen, som i detta parti till stor del är urgrävd. Vid Kolerakyrkogården är åsens form fortfarande avläsbar. Blåsutområdet ligger i en södervänd sluttning på utsvallade massor från åsen.

Höjdparter, högre/lägre	Sluttningar/raviner	Öppen rymd
Hammarbybacken	Dalgångar, dominerande riktningar i landskapet	Banvall
Förkastningsbrant		Områdesanalysgräns

Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen

Planstruktur

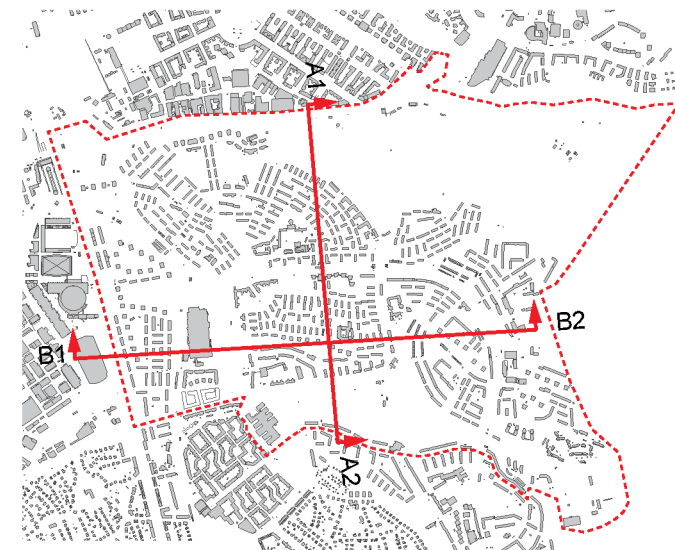
Stadsdelarna från 1930-, 40- och 50-talen planerades som motsatsen till 1800-talets täta stenstad. Istället för slutna kvarter och hårdgjord mark byggdes en öppen kvartersstruktur med sparad naturmark. Viktigt var också att ersätta en differentierad boendestandard med likvärdig standard och ljusföring. Parkerna skulle inte vara rum för välbeställda på promenad utan platser för alla med möjlighet till lek, sport och kultur. Slående är hur hög status bostadsbyggande hade. Stadsplaner, bebyggelse, gårdar och parker utformades av tidens främsta arkitekter och landskapsarkitekter, t.ex. Sven Markelius, Björn Hedvall, Holger Blom och Eric Glemme.

När stadsdelarna byggdes ut placerades bebyggelsen främst i landskapets höjdlägen, medan branter och dalgångar lämnades obebyggda. I Hammarbyhöjden bestod bebyggelsen främst av smalhus, medan punkthus medvetet har använts för

att markera höjdlägen i både Björkhagen och Blåsut. Dalstråken utnyttjades som inre grön- och kommunikationsstråk, där skolor ofta placerades för att få god gröntillgång, vara lättillgängliga och synliga i det offentliga rummet.

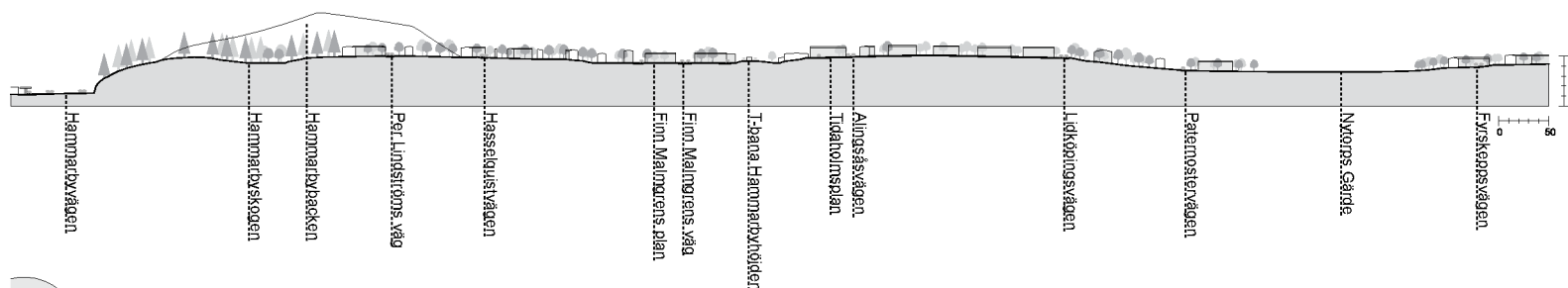
Gemensamt för alla stadsdelarna är det öppna byggnadssättet, vilket gör att man alltid har kontakt med parker, gröna rum eller den omgärdande naturen. Naturmarken är ofta sparad ända fram till fasaderna. Bebyggelsens har anpassats till terrängen och "ställt" in i naturmarken utan plansprängning eller höga, slutna sockelvåningar.

I Hammarbyhöjden och Björkhagen följer gatunäten den dramatiska naturen. Gatorna löper runt och utmed höjdkurvor vilket gör att planstrukturen känns varierad och upplevelserik. I Blåsutområdet är det flackare, gatorna rakare och gatunätet därför mindre variationsrikt.

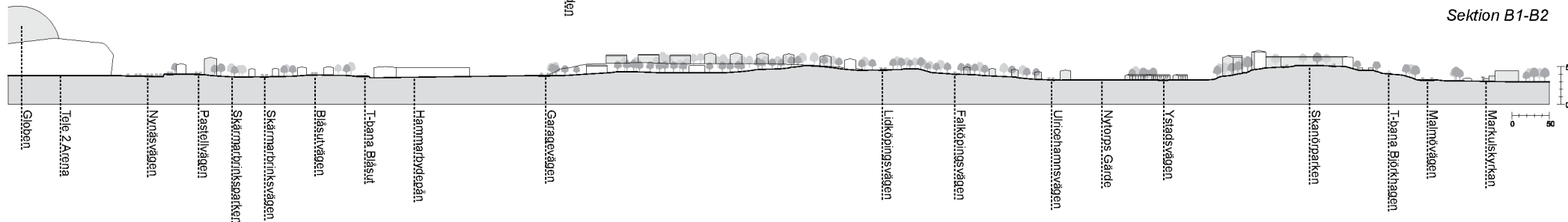

Ikonkarta med lägen för sektioner

Sektion A1-A2

Sektion B1-B2

Bebyggelseutveckling

Den ursprungliga bebyggelsen är överlag välbevarad och smalhusen dominerar, med inslag av punkthus och radhus. Mängden sparad naturmark och kontakten med naturen är påtaglig trots att ny bebyggelse i vissa fall har placerats i gröna ytterkanter eller i grönstråk. Detta berör framförallt Hammarbyhöjden där relativt storskalig och sluten bebyggelse uppförts under 1980- och 90-tal i Hammarbyskogen och i grönstråket mellan stadsdelens norra och södra del. Även skolornas placering som fondmotiv i parkernas kanter har byggts för i både Hammarbyhöjden och Björkhagen. Nytorps Gärdes västra och östra del har bebyggts med Dalens sjukhus respektive bostadshus och förskolor.

I Blåsut har nya punkthus uppförts i Blåsutparkens västra kant. Längs Sofielundsvägen pågår utbyggnad av relativt storskaliga och slutna kvarter i stenstadens anda. Inne i Björkhagen har nya lameller och radhus byggts med ett öppet byggnadssätt och en skala som anknyter till den äldre bebyggelsens. Ett nytt storskaligt centrumhus från 1980-talet har skapat en barriär mellan stadsdelens centrum och tunnelbana. I Björkhagens södra del, på Nytorps Gärde, har en radhusby (Understenshöjdens ekoby), och flerfamiljshus uppförts. Flerfamiljshusen har ett öppet byggnadssätt men en större skala än omgivande hus och slutna sockelvåningar. Ett flertal förskolor har uppförts i stadsdelarnas gröna ytterkanter.

Sammanfattningsvis är nya byggnader inne i bebyggelseområdena vanligtvis lojala i skala och byggnadssätt medan ny bebyggelse i grönstråk och ytterkanter ofta har större skala och avvikande planformer.

Ekonomiska kartan från 1951 ger en tydlig bild av stadsdelarnas ursprungliga planstruktur. Dalstråken med ännu kvarvarande kolonimråden och gårdsmark (markerat med gult) bevarades som stora parkstråk vilka ledde ut till Nackareservatet. Reservatet var redan då ett friluftsområde. Nytorps Gärde utgjorde till stor del uppodlad mark tillhörande Nytorp. I väster ligger Dalens kolonimråde där sjukhuset senare uppfördes. Tunnelbanelinjen från Skärmarbrink vidare ut till Bagarmossen fanns inte ännu, då den anlades först 1958. Källa: Lantmäteriet.

Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen

Bebyggelsetyper

- Skivhus, 16-17 våningar, 50-tal
- Smalhus 3 våningar, 30-40-tal
- Smalhus 3 våningar, 40-tal
- Smalhus 3 våningar, 40-50-tal, ofta i formation
- Smalhus 3 våningar, 50-tal
- Punkthus i grupp eller på rad i höjdlägen, 40-tal
- Radhus i dalstråk, 2 våningar, 40-50-tal
- Skolor, 40-50-tal, 3-4 vån. i tegel, ursprungligen som fondmotiv i grönstråk
- Boställe dödgrävare, 1830-tal
- Skärmarbrinks gård och Lilla Sickla gård, småskalig men representativ träbebyggelse 17-1800-tal
- Service / verksamhet, 40-60-tal
- Senare tillägg*, service
- Senare tillägg*, bostäder

* tillkomna efter stadsdelarnas huvudsakliga tillkomstperiod

- Bebyggelse under uppförande
- Befintlig bebyggelse
- Pågående exploateringsprojekt
- Områdesanalysgräns

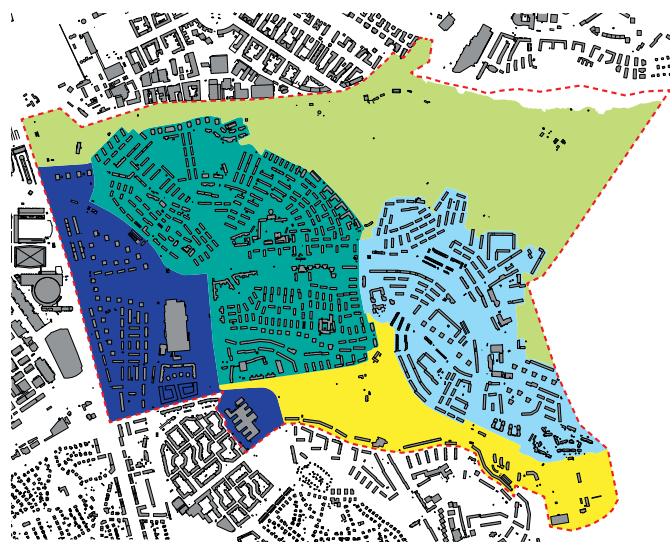
0 100 500

Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen

Områdesindelning

På följande uppslag beskrivs stadsdelarnas bärande karaktärsdrag. Redovisningen utgår ifrån områdesindelningen enligt kartan nedan.

- Hammarbyhöjden
- Björkhagen
- Nytorps Gårde med Kärrtorps IP
- Blåsutområdet
- Grönstråk Lilla Sickla - Kolerakyrkogården
- Områdesanalysgräns

Stockholmsstilen

Stockholmsstilen är en modernistisk parkstil som utvecklades av Stockholms stads parkavdelning och som dominerade all kommunal markplanering från 1930-talets senare del fram till åtminstone 1960-talets början. Osvald Almqvist, chef för stadens parkavdelning under 1930-talet var en föregångsman. Holger Blom var chef för Parkavdelningen mellan 1938 och 1971, och utvecklade stilen tillsammans med begåvade arkitekter som t.ex. Erik Glemme. År 1946 publicerade han en sammanfattning av stadens parkideal som senare kom att bli känd som Stockholmsstilen/Stockholmsskolan.

Stockholmsstilen kännetecknas av att den naturliga topografin och floran tagits tillvara och förädlats.

Mälardalens sprickdalslandskap, bergssidor och hällar blev en tillgång i gestaltningen. Parken skulle också vara tillgänglig för alla, oavsett social ställning, och den skulle erbjuda möjlighet till både vila och aktivitet. Barnen stod i centrum med anlagda lekplatser och plaskdammar samt ibland parklekar. Parkteatern etablerades för att sprida kultur till många. Detaljeringsgraden är ofta fin med omsorgsfullt utförda stenmurar, bänkar, kiosker eller gångstråk som följer topografin. Vanligt var att äldre strukturer, som fornlämningar eller gamla träd och buskar bevarades och införlivades i parkrummet. I ytterstadens nya stadsdelar förlades parkerna ofta så att de ramade in stadsdelarna och bildade kommunikationsstråk till viktiga funktioner som centrum, skolor eller friluftsområden.

Analysområdet sett mot söder. Hammarbybacken, Hammarbyskogen och den tydliga förkastningsbranten mot Hammarby Sjöstad i förgrunden.

Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen

Stads- och landskapsbild

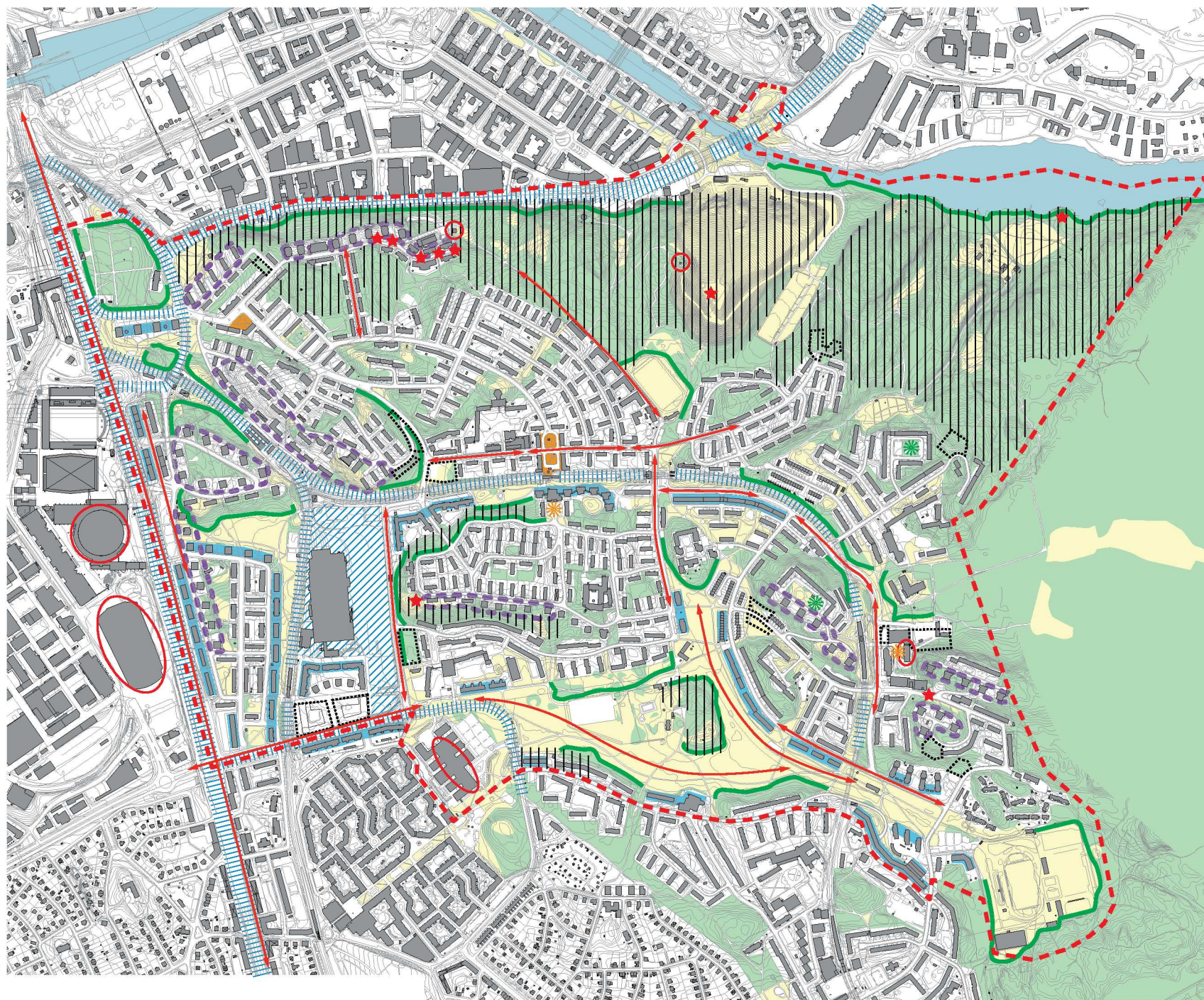
På kartan sammanfattas
karaktärsgivande element i
områdets stads- och landskapsbild.

- Sluten vegetationsyta/
skog
- Öppen yta
- Bebyggd front
- Bebyggd fond i topografiska
höjdlägen
- Vegetationsfront
- Storskaliga gaturum /
kommunikationsytor
- Landform enligt
Sociotopkartan
- Landmärke
- Parktorg
- Platsbildning
- Storgård
- Utsiktspunkt
- Långa siktlinjer utgör
viktiga visuella samband.

- Bebyggelse under
uppförande
- Befintlig bebyggelse
- Pågående
exploateringsprojekt
- Områdesanalysgräns

0 100 500

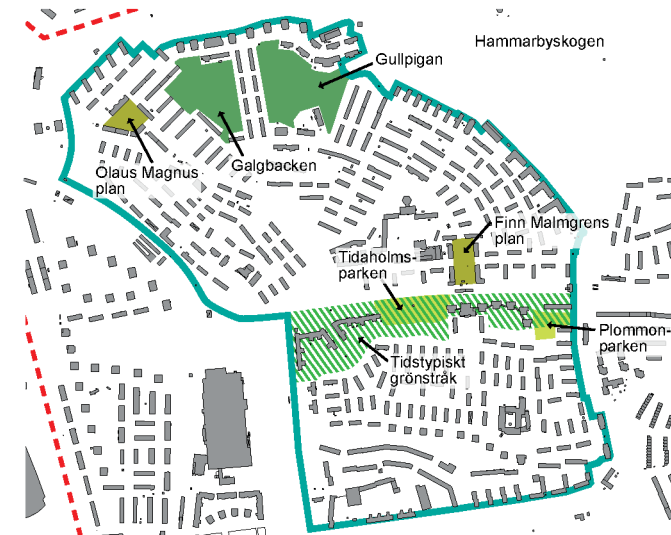
Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen

Hammarbyhöjden

Hammarbyhöjden uppfördes i huvudsak under 1930-talets andra hälft. Under 1990-talet byggdes ett relativt stort antal nya bostäder i stadsdelen. Under senare år har mindre kompletteringsbebyggelse skett.

Karaktärsdrag:

- Få byggnadstyper och enhetliga fasader i ljus puts.
- Riktigt smala smalhus, 8-10 meter djupa, dominerar. I söder finns punkthus, men dessa är låga och har 3-4 våningar. Smalhusen har sadeltak och punkthusen tälttak.
- Byggnadssättet är öppet - hus i naturmark - och kontakten med natur eller grönska betydande.
- Husen är terränganpassade med sparad naturmark och håller in till fasad.
- Husen har en schematisk placering i större enheter med antingen långsida eller gavel mot gata.
- Vagnätet är varierat och följer terrängen, vilket ger spänning och variation i planstrukturen.
- Markbehandlingen karaktäriseras av omsorg om detaljer såsom murar och stenläggningar.
- Terrängen är bergig och träden ofta tallar – viktiga karaktärsskapande element.
- Stadsdelen har få anlagda parker – Tidaholmsparken, och Plommonparken. Övriga parker utgörs av naturmark.
- Det finns två anlagda parktorg – Finn Malmgrens plan och Olaus Magnus plan, som ger stadsdelen identitet.
- Bebyggelsen har grön förgårdsmark mot gata, förutom i lägen med en koncentration av butiker, som längs Olaus Magnus väg och Finn Malmgrens plan.
- Den branta naturmarken i norr och väster och Hammarbyskogen i nordost utgör tydliga gränser.

- Mellan den norra och södra delen av Hammarbyhöjden, söder om tunnelbanan, finns ett tidstypiskt inre gröonstråk för rekreation, aktivitet och kommunikation – detta är delvis igenbyggt med nyare hus.
- De hus som uppfördes under 1990-talet har större skala och mer varierade planformer. Husen placerades i stadsdelens gröna kanter, såsom Hammarbyskogen, eller i det inre gröonstråket, söder om tunnelbanan.
- I stadsdelen finns också enstaka mer sentida exempel finns på nya smalhus i mindre skala och med ett öppet byggnadssätt. Dessa har ofta p-däck med slutna betongväggar som avviker från ursprunglig bebyggelse.

Husen har en schematisk placering i större enheter med långsida eller gavel mot gata. Grön förgårdsmark med stor andel sparade tallar präglar gatubilden. Smala trottoarer med kantsten av granit ansluter till förgårdsmarken utan nivåskillnad.

Smalhus med ljusa slätputsade fasader är vanligast – stadsdelen kallades "den vita staden".

Det mjukt böljande gatunätet följer terrängen. Stora trädvolymerna finns sparade eller inplanterade i gaturummen. De ger variation och bryter upp de långa bebyggelsesekvenserna med husfasader på linje längs gatan.

Halvöppna gårdsrum finns mellan husen med flytande gränser mot gata. Karaktären domineras av sparade skogsträd och lågmålt förädlad naturmark.

Ett fåtal låga punkthus finns i södra delen. De är placerade i rad och markerar höjdrönet. Vy från Nytorps Gärde.

Finn Malmgrens plan vid tunnelbanan utgör stadsdelscentra. Det är ett parktorg med anlagda sittplatser och höga träd.

Senare tids tillägg består av sammansatta volymer i större skala och har mer anlagda gårdsrum med privata uteplatser, planteringar och prydnadsträd. Här ett nytt kvarter vid Skarabacken.

Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen

Björkhagen

Stadsdelen uppfördes i huvudsak under 1940- och 50-talen. Kompletteringsbebyggelse har uppförts i stadsdelens centrala delar och i stadsdelens södra kant invid Nytorps Gärde.

Karaktärsdrag:

- Liksom i övriga stadsdelar förstärks den naturliga topografin med dalgångar och höjder av bebyggelsen – t.ex. har två bergryggar vid centrum bebyggt med punkthus.
- Här finns en blandning av byggnadstyper med smalhus, radhus, höga punkthus och ett högt skivhus som markerar centrum.
- Smalhusen har stor variation i planform med byggnadsvolymer som kopplats samman till långa band, L- former, U- former m.m. Huskropparna skapar intima gröna storgårdar eller gårdsrum. Platserna är allmänna och innehåller små, gamla lekplatser, t.ex. Skanörparken och Ronnebyparken. Portiker skapar inblickar och utblickar.
- Puts dominerar som fasadmateriell men även tegel förekommer. Rött taktegel och sadeltak är vanligast på alla hustyper. Färgskalan är mörkare än i Hammarbyhöjden.
- Smalhusen är vanligen tre våningar höga, punkthusen har sex till sju våningar och radhusen två våningar.
- Mindre anlagda parkmiljöer med lekplatser eller parklek finns insprängda i stadsdelen, t.ex. Skyfallet.
- Anlagda parker och en varierad och innehållsrik grönstruktur gör Björkhagen till en port till Nackareservatet.
- I stadsdelen finns bevarade äldre träd typiska för Mälardalen – björk, tall och ek. Björkarna vid Markuskyrkan har gett stadsdelen dess namn.

Ett inre förädlad parkstråk förbinder Nytorps Gärde med Nackareservatet, via en passage under tunnelbanan. I parken finns en anlagd lekplats vid Malmövägen och stråket leder vidare via en portik genom bebyggelsen.

- All bebyggelse har grön förgårdsmark mot gata. Längs förgårdsmarken finns sparade såväl som inplanterade träd, solitärt eller fritt grupperade.
- Ny bebyggelsen i centrum har större skala och utformning. Placeringen skapar en barriär mellan centrum och tunnelbanestationen.
- De flerfamiljshus och radhus som uppförts i stadsdelens centrala delar ansluter i skala och hustyper till den äldre bebyggelsen även om de nya radhusen har en annan material- och fasadgestaltning.
- De bostadshus som uppförts i stadsdelens södra kant, invid Nytorps Gärde, har ett öppet byggnadssätt men större skala. Här finns också Understenshöjdens ekoby med sina mörka träradhus i grupp som avviker helt från området i övrigt.

Färgskalan är något dovare och varmare än i Hammarbyhöjden och Blåsut. Putsens utförande och kulör varierar från slätputs i ljusa, varma kulörer till vattriven spritputs i mer dova jordfärger med släta vita band runt fönstren. Längs förgårdsmarken finns ofta inplanterade gatuträd. Trottoarerna ansluter utan nivåskillnad till förgårdsmarken.

Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen

Radhusen ligger i utkanten av bebyggelsegrupperna, i gränsen mot Nytorps Gärde och mot Nackareservatet.

Markuskyrkan ligger i den björkdunge som gett stadsdelen sitt namn. Kyrkan är ett senare tillägg i det parkstråk som ursprungligen sparades när stadsdelen byggdes ut. Från Malmövägen har man en vid vy över flera av stadsdelens karaktärsskapande element - det höga skivhuset vid centrum, punkthusen bakom på höjden med sparade naturmarksslänter och Markuskyrkan i porten mot Nackareservatet.

Tunnelbanan går längs en slänt genom norra Björkhagen. Den öppna parkmiljön med dungar av träd och sparad naturmark på båda sidor spårer gör att man läser ihop slänten till en helhet.

Skanörparksen ligger i ett storgårdskvarter och är ritad av Erik Glemme och Holger Blom. Punkthusen markerar höjdläget och syns från långt håll.

Understenshöjdens ekoby i södra Björkhagen stod klar 1995. Radhuslängorna har varierade takhöjder och är grupperade i en organisk planstruktur. Byggnaderna står på plintar för liten markpåverkan och träfasaderna är dovt jordfärgade.

Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen

Nytorps Gärde med Kärrtorps IP

Nytorps Gärde tillkom som en central stadspark efter 1947 då stadsplanen för Kärrtorp antagits. Här finns ett friluftsbad från 1961 och Kärrtorps IP, som invigdes 1966. I gårdets västra kant finns ny bostadsbebyggelse och i den östra delen finns bostadshus och två förskolor, tillkommet under 2000-tal.

Karaktärsdrag:

- Öppen park i dalstråk som utgör en del av Mälardalens uråldriga sprickdalslandskap.
- Öppenheten i sig är ett starkt karaktärsskapande element.
- Parken är uppförd i Stockholmsstilens anda som ett viktigt grön- och kommunikationsstråk med bevarad topografi och flora och plats för både vila och aktivitet.
- Parkens yta avspeglar ett äldre kulturlandskap som tidigare varit odlat eller betat. Den inhemska floran och parkens gestaltning speglar dess historiska användning.
- I parkens mitt finns en mindre höjdrygg med grönska och fornlämningar.
- De tydliga bebyggelsefronterna med smalhus i tre våningar som står utmed parkrummet utgör karaktärsfulla avgränsningar. Bebyggelsefronten är mer sluten i öster mot Björkhagen och öppen i norr mot Hammarbyhöjden, där husen står med gavel mot parken, som tillåts sippra vidare ut i bostadsområdet. Släpp mellan byggnadskropparna ger transparens in mot parken från alla håll.
- I söder bildar en trädridå mjuk övergång och tydlig grön front mot Kärrtorp.
- Naturmark har ofta sparats fram till husens fasader.
- Kärrtorps IP är väl inpassad i kanten av skogsriddan mot Nackareservatet, men blockerar delvis entrén ut.
- Ny bebyggelse har placerats i parkens östligaste del eller på Nytorpsskolans tomt. Det centrala, stora parkrummet finns därför kvar.

Parken har en mjuk övergång utan tydliga gränser mot bebyggelsen i Hammarbyhöjden. Parken har här en småskalig karaktär med dungar och buskage, som står i kontrast mot de öppna fälten på resten av gårdet.

Ny bebyggelse vid Nytorpsskolan är anpassad i skala mot kringliggande bebyggelse. Den tydliga gränsen och de privata uteplatserna i mötet med parken är ett nytt inslag i stadsbilden.

Friluftsbadet är ritat av av Holger Blom och Erik Glemme. Det är tidstypiskt utformat enligt Stockholmsstilens ideal, och har en halvöppen karaktär med dungar av träd och buskage.

Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen

Närmast Nackareservatet möter Nytorps Gärde Kärrtorps IP. Området är instängslat och kopplingen vidare mot skogen från fältet är otydlig. Parken ändrar karaktär och stråket blir småskaligt och trädgårdspräglat i mötet med Understenshöjdens ekoby.

En tillfällig förskolepaviljong uppförs mitt i parken öster om tunnelbanespåret. Placeringen bryter den visuella kopplingen och splittrar parkrummet.

Till vänster den sparade naturmarken centralt på fältet. I mitten Björkhagens tydliga bebyggelsefront som ramar in parkrummet. Skivhuset vid centrum är ett tydligt landmärke. Till höger är den sparade skogsidån mot Kärrtorp karaktärsgivande.

Mot väster är Dalens sjukhus, Globen och Stockholmsarenan dominerande fondmotiv från parken. Övergången mot bebyggelsen i Hammarbyhöjden karaktäriseras av en öppen struktur och mjuk övergång, där parken sipprar in mellan husen i kvarteret. Kärrtorp till vänster.

I östra delen ramar kompletterande bebyggelsetillägg med gavelställda hus in parkrummet. Mot Björkhagen avgränsas parken av en trädplanterad gata. Visuellt upplevs parken sluta vid Kärrtorpsvägen. På andra sidan gatan finns parkeringen till Kärrtorps IP och en förskola.

Blåsutområdet

Blåsutområdet är i huvudsak uppfört under 1940-talet. I öster ligger SL:s depåbyggnad från 1947. I Blåsutparkens västra del har två nya punkthus byggts under senare år. Söder om depån går Sofielundsgatan där ny bostadsbebyggelse har uppförts och är under uppförande. I sydost ligger Dalens sjukhus, från 1960-talet.

Karaktärsdrag:

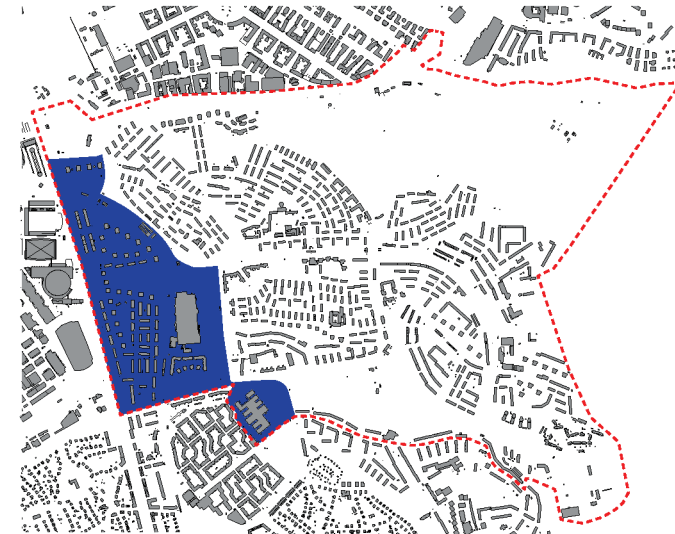
- En större variation av hustyper än i Hammarbyhöjden med såväl smalhus som höga punkthus. Här finns också både puts- och tegelfasader.
- Punkthuset har 6-7 våningar med tälttak. Smalhusen har ofta tre våningar och sadeltak. Rött taktegel är vanligast.
- I norr dominerar punkthusen, i söder smalhusen som är ställda utmed gata eller med gavel mot gata.
- Den naturliga topografin förstärks med punkthus på en bergstopp i områdets mitt och genom att det öst-västliga dalstråket sparats som den öppna Blåsutparken. Området i övrigt är flackt utan synliga hållar. I öster gränsar det mot en hög bergsrygg i Hammarbyhöjden.
- Grönstrukturen domineras av klippta gräsmattor med inplanterade prydnadsbuskar och träd. Bland punkthusen på berget finns sparad och förädlad naturmark.
- Bostadshusen har grön förgårdsmark men utan det kraftiga trädslaget som finns i Hammarbyhöjden. Hus med kommersiella funktioner har hårdgjord förgårdsmark.
- Centralt i södra delen ligger en park som omgärdar 1700-talsgården Skärmarbrinks gård. Här finns en historisk miljö som vittnar om stadsdelens historia.
- Blåsutparkens nya punkthus har uppförts med utgångspunkt i områdets öppna byggnadssätt.
- I sydost är skalan en annan med SL:s depåområde, de nya större och relativt slutna kvarteren runt Sofielundsgatan och det stora Dalens sjukhus i Nytorp Gärdes västra kant.

Blåsutparken ligger i en dalgång och är utformad enligt Stockholms-skolans ideal. Punkthusen på dess södra sida utgör fondmotiv och gränsmarkörer. Två nya punkthus har uppförts längst norrut i Blåsutparken, anpassade i skala och höjd till intilliggande punkthus. Globen och nya Stockholmsarenan är påtagliga inom hela området.

Fasadbehandlingen är mer varierad än i Hammarbyhöjden med både ljusa slätputsade fasader och fasader i tegel. Tegelhusen har ofta fina detaljer runt fönster och portar. Stora trädvolymen förekommer punktvís i släppet mellan byggnader.

I anslutning till Blåsuts tunnelbanestation, utmed Sofielundsvägen, uppförs nya stadsliknande bostadskvarter i 5-7 våningar där byggnaderna frontar gatan. Även anordnad kantstensparkering och gatuträd är ett nytt inslag i stadsbilden.

Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen

Grönstråk

Lilla Sickla - Kolerakyrkogården

Detta grönstråk binder ihop Nackareservatet med Årsta-skogen i väster. I öster finns ett gammalt kulturlandskap med rester av Lilla Sickla gårds marker och engelska park. Tidigare hamlade lindar i en allé leder till gårdsplanen. Gårdens bebyggelse ligger samlad runt en å som leder ned till Sicklasjön. I grönstråkets mitt är topografin dramatisk med en långsträckt brant ned mot Hammarby fabriksväg. Här finns natur- och skogsmark och smala gångstråk slingrar sig fram. I området ligger den med schaktmassor påbyggda Hammarbybacken som utgör ett verkligt blickfång i stadsbilden. Längst i väster finns den gamla Kolerakyrkogården som idag är en park med gångstråk under stora parkträd med lundvegetation, omgärdad av ett rött trästaket. Norr om Björkhagens bebyggelse ligger två koloniområden, varav den ena är anlagd på gammal åker- eller betesmark som hört till Lilla Sickla gård.

Karaktärsdrag:

- Området är övervägande skogsbeklätt och har ofta en dramatisk topografi. Inom området finns även en variation av kulturmiljöer från olika tider.
- De höga bergssluttningarna som utgör en förkastningsbrant mot norr är ett starkt inslag i stads- och landskapsbilden.
- Olika naturtyper skänker skogen dess karaktär. I Hammarbyskogen finns ett bestånd av äldre grov tall. I de högre belägna områdena i öster finns hållmarkstallskog. I de lägre belägna delarna finns en blandning av ädellövskog, blandskog, barrskog och sumplövskog.

Vy över Hammarbyskogen och Hammarbybacken. I förgrunden syns den trafikbarriär i form av Hammarbyvägen som skiljer Hammarby Sjöstad och grönstråket i detta avsnitt. Förkastningsbranten framträder tydligt från vägen.

- Vid Lilla Sickla finns stora, grova ekar som vittnar om områdets historia. Runt Filosofens grav finns metertjocka hundraåriga ekar i en halvcirkel.
- Lilla Sickla gård med å, kvarnbyggnad, ekonomibyggnader, engelska park och lusthus vid vattnet ger oss en bild av en ståndsmässig, lantlig miljö under 1700- och 1800-tal.
- Resterna av Kolerakyrkogården med dödgrävarens lilla bostad från 1830 skapar en småskalig historisk miljö och ett lummigt parkrum i kontrast till intilliggande trafikleder.

Kolerakyrkogårdens park har en förvildad karaktär under stora trädkronor. Flera gångstråk, några med pågående igenväxning, leder genom parken. Kontrasten mot naturmarken i övriga delar av stråket är stor.

Uttekade kulturhistoriskt värdefulla miljöer

Byggnader

Bebyggelsen i Hammarbyhöjden, Björkhagen och Johanneshov har inventerats och klassificerats åren 2006-2007 av Stockholms stadsmuseum. Inventeringarna var s.k. totalinventeringar och omfattade all bebyggelse i stadsdelarna uppförd före 1990. Klassificeringsresultatet illustreras på kartan på följande sida. Denna omfattar inte parker eller annan grönstruktur.

Byggnadsklassificeringen används som ett kunskapsunderlag för Stockholms förvaltningar vid planläggning, bygglovsgivning och rivningsansökningar. De olika klassificeringsgraderna kan då kopplas till Plan- och bygglagens skydd mot förvanskning (blått och grönt) eller lagens krav på varsamhet (gult).

Markuskyrkan med kyrkotomt är skyddad enligt Kulturminneslagens kapitel 4 om kyrkliga kulturminnen.

Markuskyrkan är skyddad enligt Kulturminneslagen. Kyrka och kyrkotomt mottar årligen studiebesök från hela världen. Den räknas som arkitekten Sigurd Lewnrens kanske främsta ikonbyggnad.

Bebyggelseområden

Den norra delen av Hammarbyhöjden, Björkhagen, Kärrtorp med Nytorps Gärde och Lilla Sickla är alla utpekade som kulturhistoriskt värdefulla helhetsmiljöer av Stockholms stadsmuseum. Detta är markerat med en heldragen grön linje på klassificeringskartan.

En kulturhistoriskt värdefull helhetsmiljö är en god och välbevarad representant för en viss tids stadsbyggnadshistoriska och arkitekturhistoriska ideal. Här är helheten viktig med ursprunglig planstruktur, grönstruktur och bebyggelse. Förändring och utveckling bör därför genomföras varsamt.

Lilla Sickla är utpekad som kulturhistoriskt värdefull helhetsmiljö av Stockholms Stadsmuseum.

Grönstruktur

I alla stadsdelar i denna analys är grönstrukturen och topografin mycket viktig. Hus i park/naturmark, frisk luft och rekreation var avgörande arkitektoniska och sociala intentioner då stadsdelarna byggdes. Både hus och grönytor planerades av tidens stora arkitekter. Det betyder att även ytor som inte inventerats/klassificerats kan ha stora kulturhistoriska värden.

Nytorps Gärde har inventerats och värderats i ett pilotprojekt genomfört av Stockholms stadsmuseum 2010-11. Projektet presenterades 2011 i rapporten Kulturhistorisk bedömning av parker och grönområden - en metodutveckling. Det omfattar en kulturhistorisk bedömning men inte en klassificering markerad på karta. Nytorps Gärde har bedömts ha markhistoriska värden då den representerar äldre markanvändning i form av öppen åker- och ängsmark samt fornlämningar, samhällshistoriska värden då den är en tidstypisk park som bevarar intentioner och innehåll samt till sist parkhistoriska värden då den representerar Stockholmss ideal om aktiv naturpark.

Flygbild Nytorps Gärde i maj 2013.

Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen

Kulturhistorisk klassificering
av områdets bebyggelse
utifrån Stockholms stadsmuseums klassificering
samt kulturhistoriskt värdefulla områden

- Bebyggelse vars kulturhistoriska värde är så högt att det motsvarar fordringarna för byggnadsminne
- Bebyggelse med särskilt högt kulturhistoriskt värde
- Bebyggelse med visst kulturhistoriskt värde
- Bebyggelse som ej går att hänföra till ovanstående kategorier
- Bebyggelse som ännu ej är klassificerad
- Område av riksintresse för kulturmiljövården
- Område där särskild uppmärksamhet bör ägnas åt kulturhistoriska värden
- Områdesanalysgräns

Värdering stads- och landskapsbild

Graden av kulturhistoriskt värde och hur mycket en miljö bidrar positivt till stads- och landskapsbilden avgör vilken klassning området får. Värderingen tar sin utgångspunkt i fotgängarens perspektiv, vad vi upplever i ögonhöjd och den mänskliga skalan, avseende rumsuppfattning och siktformåga.

Mycket stort värde

Kriterier för mycket stort värde

- Värden av regionalt eller nationellt intresse
- Områden med särskilt höga kulturhistoriska eller landskapliga värden
- Betydande landformer

Utfall av värderingen

Hela skogs- och bergsområdet i områdets norra del, inklusive Hammarbybacken, utgör en betydande landform och är utmärkta på sociotopkartan (1). Även bergsringen kring södra delen av Hammarbyhöjden och höglänta delar vid Nytorps Gärde utgör utpekade landformer enligt sociotopkartan (2). Hela den öppna dalgången som utgör Nytorps Gärdes är en tydligt avläsbar landform. Området har även kulturhistoriska värden (3).

Området vid Lilla Sickla gård har som helhet med tillhörande parkanläggning höga kulturhistoriska värden, utgör ett tydligt landskapsrum och vittnar om områdets äldre historia (4). Blåklassade byggnader enligt stadsmuseets klassificering har nationellt intresse med värden motsvarande kraven för byggnadsminne (5).

Stort värde

Kriterier för stort värde

- Värden av kommunalt intresse.
- Välbevarade natur- och bebyggelsemiljöer som fint samspelar med sin omgivning.
- Nyare bebyggelsestillägg som i förhållningssätt relaterar till stadsdelens karaktär, avseende skala, placering, gruppering och landskapsanpassning, samt med arkitektonisk ambition.
- Nyare bebyggelsestillägg med arkitektonisk ambition som stärker betydande målpunkter.

Utfall av värderingen

Större delen analysområdet utgörs av välgestaltade bostadsmiljöer med fin inpassning och samgestaltning mellan byggnader och landskap. Även mindre park- och naturpartier som samspelar med bebyggelsen inom stadsdelarna har stort värde (6). Inom analysområdet är Norra delen av Hammarbyhöjden, Björkhagen och Kärrtorp även utpekade av Stadsmuseet som områden med kulturhistoriska värden (7).

Inom stadsdelarna finns exempel på nyare tillägg som på ett hänsynsfullt sätt kompletterar befintliga miljöer och som har ett bibehållet transparent byggnadssätt (8). Senare tillagda bebyggelseenklaiver invid Blåsuts och Hammarbyhöjdens tunnelbanestationer utgörs av bebyggelse med en avvikande karaktär från stadsdelarna i övrigt. De har en tidstypisk arkitektur, är utformade med en sammanhållen kontext som skapar en ny årsring och förstärker målpunkter vid tunnelbanan (9). Kärrtorps IP och Hammarbyhöjdens IP är fint inplacerade i landskapsrummen och bevarar det öppna dalrummet (10). Dalens sjukhus utgör en solitär med ett samhällshistoriskt värde och ett tidstypiskt uttryck. (11).

Övriga områden

Kriterier för övriga områden

- Vårdeneutrala områden som i sig själva inte berikar omgivningen eller tillför värden.
- Senare bebyggelsestillägg, som uppförts som egna isolerade enheter utan tydligt förhållningssätt relativt rådande landskapsbild, äldre bebyggelse eller stadsplan.
- Infrastrukturdominerade områden, splittrade och storskaliga miljöer.
- Områden som har en direkt negativ påverkan på stads- och landskapsbilden. Exempelvis bebyggelse med låga arkitektoniska värden, bebyggelse som skapar livlösa fasader och baksidor eller bebyggelse som har bristfällig markanpassning eller blockerar sammanhängande park- och siktstråk.

Utfall av värderingen

Inom analysområdet finns ett fåtal enskilda tillägg från senare tid som saknar relation till det övriga stadslandskapet, skärmar av eller skapar baksidor med slutna socklar (12). Runt om i stadsdelen finns enskilda objekt av låg arkitektonisk kvalitet och/eller bristfällig relation till omgivningen. Dessa utgörs framförallt av tillfälliga förskolepaviljonger (13).

De storskaliga trafikrummen längs Nynäsvägen, Sofielundsvägen, Hammarby fabriksväg och Hammarbybacken har en negativ påverkan på stads- och landskapsbilden (14). Detta gäller även tunnelbanans spårområden där de ligger i markplan eller upphöjda på vall samt det stora depåområdet vid Blåsut (15). Tre större markparkeringar finns vid Dalens sjukhus, Björkhagens centrum respektive vid Kärrtorps IP. De medför hårdgjorda ytor utan visuella kvalitéer (16).

Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen

Värderingskarta stads- och landskapsbild

- Mycket stort värde*
- Stort värde*
- Övriga områden*

- Bebyggelse under
uppförande*
- Befintlig bebyggelse*
- Pågående
exploateringsprojekt*
- Områdesanalysgräns*

Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen